

moškimi učnimi osebami. Sedaj ne omenjamo teh krajev, a prilično jih spravimo na dan.

Pogostoma se pa dogajajo tudi slučajji, da nekateri c. kr. okraj. šol. nadzorniki nalašč zadržujejo prošnje tega ali onega učitelja,¹⁾ da se ali ubranijo dotičnega njim neljubega učitelja ali pa da ga obdrže v svojem okraju, ker si s tem dotični c. kr. nadzorniki dačo nekako dobro izpričevalo, da je njih okraj dober, ker imajo vsa službena mesta popolnjena. Neki tak tipičen slučaj smo zadnjič brali v »Slov. Narodu« iz litijskega okraja.

Z ozirom na to zahtevamo, da c. kr. deželni šolski svet vojvodine Kranjske²⁾ stori vse potrebno, da se takoj ugodi citiranim paragrafom, in to tembolj, ker pravi § 109. novega šolskega in učnega reda sledeče: Die Landesschulbehörde hat darüber zu wachen, daß jede erledigte Lehrstelle sobald als möglich wieder definitiv besetzt wird und daß im Gesetze über das Besetzungsverfahren gestellte Fristen strengstens eingehalten werden; sie sorgt dafür, daß sie von dem ihr etwa gesetzlich zustehenden Rechte der unmittelbaren Besetzung der Lehrstellen rechtzeitig Gebrauch machen kann: §§.

Meščanske šole in Slovenci.

Spisal I. Lapajne.

V Avstriji je kakih 800 meščanskih šol, največ na Češkem, potem v Dol. Avstriji, na Moravskem i t. d. Najmanj meščanskih šol je na Kranjskem, kjer je ena sama javna meščanska šola (v Krškem); tri deklishe meščanske (vmes ena slovenska) šole so pa privatne. Med vsemi narodi so glede meščanskih šol Slovenci na najslabšem; zakaj nimajo niti ene slovenske deške meščanske šole. In Ljubljana je edino — kar se je že tolikokrat poudarjalo — glavno mesto v Avstriji, ki je brez deške meščanske šole. In vendar je državni šolski zakon, ki zaukazuje meščanske šole, že čez 36 let star. Kategorično terja kranjski deželni zakon za vsak okraj na Kranjskem najmanj eno meščansko šolo, in ta zakon je tudi že 32 let star. Osrednja vlada je tudi jako pozorna na meščansko šolstvo. Dokaz temu je novi šolski in učni red, ki ima za meščanske šole posebno poglavje, posebne določbe, ki se opirajo na ukaze naučnega ministrstva z dne 12. junija 1903 in 26. junija 1903. Kakor se je z ukazom od 8. junija 1883. pripoznala važnost meščanskih šol, katerim se je takrat odkazala praktična pot; tako se je s temi ministrskimi naredbami in z novim učnim redom meščanskim šolam odkazala nekakšna samostalnost. S temi naredbami so se te učilnice približale srednjim šolam; one nado-meščajo zdaj v marsikaterem oziru nižje srednje šole; v nekaterih ozirih imajo še celo prednost pred njimi.

Kaj pa obsegajo te ministrske naredbe?

Prvi odlok določa, da se nesposobni, premladi učenci ne sprejemajo v meščanske šole, če tudi so dovršili peti tečaj splošne ljudske šole. Ako tudi so dosti stari in imajo nezadostne rede v poglavitnih predmetih, se morajo podvreči sprejemnemu izpitu. Taki preizkušnji se morajo podvreči tudi tisti učenci, ki bi bili sicer po svojih izpričevalih iz ljudske šole sposobni, pa so še premladi. Sprejemne izpite delajo

tudi učenci, ki pridejo iz drugih višjih učilnic in hočejo vstopiti v kakšen višji razred meščanske šole. Za izpite je določena taksa 12 tih kron, katere so oproščeni le siromašni učenci, o čemer odločuje krajni šolski svet.

Ta ministrski odlok tudi ukazuje, da se v prvi razred meščanske šole ne smejo sprejemati taki učenci, ki je ne mislijo dovršiti ampak grede le zaradi tega v to šolo, ker še niso 14 let stari, da bi smeli šoli hrbet obrniti.

Ministrska naredba od 12. junija 1903. je uvedla še druge hvalevredne reči: določila je nove rede za vedenje, pridnost, napredek in vnanjo obliko pismenih izdelkov.

Ti redi so taki, kakršni so uvedeni na srednjih šolah.

Na mesto naznanil je ukazano semestralno izpričevalo za prvo polletje in za drugo polovico leta. Svedočbe za drugo polovico šolskega leta v tretjem razredu so pa dvojne: učenci tega razreda, ki so ga popolnoma in dobro dovršili in niso šoloobvezni (torej čez 14 let stari), dobé posebno izpustno izpričevalo, ako nimajo slabih redov; učenci pa, ki so razred sicer dovršili, pa so še šoloobvezni, dobé samo navadno izpričevalo za drugi semester. Ako so pa kateri meščanski učenci sicer dosti stari, pa se slabo učé, dobe pri odhodu iz šole izpustnico brez redov v posameznih predmetih.

Državni šolski zakon pozna sicer le tri razrede meščanske šole, vendar so že pred nekaterimi leti vsi šolniki izprevideli, da trije razredi ne zadoščujejo sedanjim družabnim razmeram kakor tudi ne zadoščuje več prvotni namen meščanskih šol. Najprvo so bile namreč meščanske šole le nekaki boljši višji razredi splošne ljudske šole. Za take so veljale kakih 15 let, to je od l. 1869. — 1884. Z ukazom naučnega ministra od 8. junija 1885. se je pa odmerila meščanskim šolam večja naloga; pripravljati so morali svoje učence za učiteljišča; vrhutega je morala imeti vsaka meščanska šola obrtniški ali kmetijski značaj, po razmerah dotičnega kraja (okraja) namreč, kar je moralo biti izraženo v njenem učnem načrtu, in vsaka meščanska šola je morala takrat izdelati posebni učni načrt, ki ga je ministrstvo odobrilo, kar velja še zdaj.

Na podlagi ministrskega ukaza dobivajo torej tuintam meščanske šole četrti razred pod imenom enoletni učni tečaj. Krška meščanska šola ima, kakor znano, že dve leti tak tečaj, ker je za njega ustanovitev gospa Hočevarjeva podarila 60.000 K. V Gradcu sta dobili letos dve meščanski šoli še 4. razred. V Avstriji bo kmalo kakih 50 čveterorazrednih meščanskih šol, a Slovenci nimamo za svoje slovenske dečke niti ene trirazrednice te vrste. Ali Slovenci mar ne zahtevajo teh šol? Seveda. Jasno nam pričajo prizadevanja vrlih Postojnčanov, interpelacije slovenskih deželnih poslancev v kranjski zbornici, sklepi mestnega zastopa ljubljanskega, ki hoče imeti na mesto 6., 7. in 8. razreda na drugi osemrazdni deški šoli meščansko učilnico. Gorenjske Jesenice imajo prepričanje, da bi bila na mesto dveh ali treh ondotnih ljudskih šol edino le slovenska meščanska šola na pravem mestu. Slovenski štajerci, osobito Žalec, Sevnica, Trbovlje, prosijo po svojih občinah in poslancih deželni zbor čez vse lepo, da bi se jim dovolile slovenske meščanske šole, a vse je bob ob steno. Iščejo in iščejo izgovorov, samo da ne dovolijo, do česar imajo Slovenci zakonite pravice. Pa izgovorov jim ni treba dosti iskati; zakaj kdor noče, kmalu dobi izgovor.

Glede meščanskih šol v Žalcu in Sevnici se je lani deželni odbor štajerski s pomočjo vlade izgovarjal in neresnico trdil, da Slovenci nimajo niti učiteljev niti učnih knjig za meščanske šole. Letos pa se zastran Trbovelj iste inštanice izgovarjajo

¹⁾ Imamo klasične dokaze v rokah!

Uredn.

²⁾ Tovariše in tovarišice po vsi Sloveniji prosimo, da nam takoj sporoče vsako tako kršenje obstoječih zakonov.

Uredn.

na sto in sto fiksivnih načinov, zakaj ne kaže v tej občini z 10.000 prebivalci ustanoviti slovenske meščanske šole. Ostudno je brati te izgovore zlasti iz peresa takih veliki korporacij, kakor sta deželni odbor in deželni šolski svet. Za Nemce imata 35 let že 10 meščanskih šol, katerih število sta pa v teh letih na 21 pomnožila, tako da je na Štajerskem 12 deških, 9 pa dekliških meščanskih šol — vse pa so nemške. »Če bi se pa v Trbovljah ustanovila slovenska šola te vrste«, pravi deželni odbor štajerski, »bi uradniki in meščani ne pošiljali svojih otrok vanjo«. Odkod ve to ta modrijan? Čveka pa dalje še, da za kmete v Trbovljah zadošča slovenska ljudska šola pri Sv. Katarini, za rudarje da pa zadoščajo utrakvistične ljudske šole v Trbovljah in v Hrastniku. Razen teh plitvih izgovorov je še kakih deset takih, da bi se morale vse meščanske šole, ki že obstoje, odpraviti, ako bi bilo to modrovanje resno vzeti. Sicer pa zadoščaj, ako povemo končno, kar piše o tem dne 10. novembra t. l. dunajska »Bürgerschul-Zeitung«, namreč »Die Gründe gegen die Bewilligung wurden bei den Haaren herbeigezogen. Man wollte den Slovenen einfach keine Bürgerschule bewilligen und setzte zu diesem Zwecke das ganze Institut der Bürgerschule in recht gehässiger Weise herab.

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

XXXVII.

Vprašanje: Ali se smejo pri napovedi osebne dohodarine odbiti izdatki:

- 1.) za knjige za strokovno izobrazbo,
- 2.) za »Vdovsko društvo«,
- 3.) za penzijski zaklad, in v slučaju, da bi davčna komisija to črtala, ali smemo upati, da na pritožbo ugodno rešijo to zadevo? Nadučitelj.

Odgovor: 1. Ako odbijete izdatke za knjige in strokovno izobrazbo, Vam to ne obvelja, ker niste po nobenem zakonu dolžni, kupovati knjig in skrbeti za nadaljno izobrazbo. Kakor ne pride v poštev to, kar porabi človek za telesno življenje, tako ne odbijejo stroškov, ki jih porabite za dušno hrano.

2.) Kakor se premije za življensko zavarovanje odračunajo do gotove visokosti (menda do 200 K) od dohodkov, tako lahko zahtevate, da vam odštejejo tudi tistih 12 K, ki jih plačujete na leto za »vdovsko društvo«.

3.) Še z večjo opravičenostjo smete zahtevati, da Vam davčna komisija odbije tista 2% Vaše plače, ki jih morate po zakonu vsak mesec plačevati v penzijski zaklad.

Ako bi Vam vkljub navedenim točkam odmerili preveliko osebno dohodnino, se pritožite na finančno ravnateljstvo. V vsakem slučaju nas blagovolite obvestiti, ker je zadeva važna za vsakega in bi mnogim ustregli, če to razglasimo v listu.

Dohtar Trn.

Razstava učil v Ljubljani.

(Dalje).

Prirodopisje.

III. razred.

Pes. Leutemanova slika psa. Slike raznih pasjih plemen. Kapusov belin. Zelnata glava. Jajčeca. Gosenice. Bube. Prazni mešički. Metulj. Diagram belina.

Mokar. Dva mokarja. Jajčeca, žive ličinke, bube v loncu z mokrim kruhom, žitom in moko. Diagram mokarja.

Raca. Podmašena raca. Slika race. Noge in kljun.

Smreka. Mala smreka (v loncu). Slika smreke. Storži. Les. Lubje. Čreslo. Usnje. Smola. Slika gozda. Žaganje. Slika žage. Lesna volna. Celuloza. Papir. Terpentinovo olje. Zibel. Rakev.

Premog. Šota. Lignit. Rjavi premog. Črni premog. Grafit. Slika premogokopa. Aparat za razvijanje svetilnega plina.

Petrolej. Neočiščen petrolej. Očiščen petrolej. Salonski petrolej. Nafta. Steklena plošča. Saje. Svetilka. Slika mesta Baku.

IV. razred.

Lisica. Podmašena lisica. Slika zobovja. Lisičja past. Govedo. Slika goveda. Slika govejega želodca. Rog.

Parklji. Zobovje. Roženi predmeti. Usnje. Loj. Lojeva sveča. Klej.

Lastavica. Podmašena lastavica. Gnezdo z jajčeci.

Belica. Živa belica (v stekleni posodi). Ribje okostje.

Baker. Bakrena žica. Bakrena pločevina. Srebrna žlica. Železen žrebelj. Dve bakreni plošči, svetla in otemnela. Goba. Lesena palica. Steklena plošča. Bakrena posoda. Svinec. Žlica. Svetilka. Bakrena plošča, ki se je na njej napravil zeleni volk. Ocetna kislina. Baker v octu. Zeleni volk. Modra galica. Ultramarin. Bakrenovec. Bakrena ruda. Model plavža. Med. Bron. Zvonovina. Novo srebro.

Živo srebro. Živo srebro. Železna in kamena kroglica. Tehnica. Steklenica (dkg) z vodo. Steklenica (dkg) z živim srebrom. Cinober. Cinobrov prah. Cinobrova barva. Kosci svinca, cinka, cina. Zlati in cinov amalgam. Dve steklenici. Plinovodna cev. Svetilka. Steklenica, ki visi v njej zlat listek. Samorodno živo srebro. Zemljevid Kranjske. Idrijski rudnik (4 fotografske slike). Tlakomer. Toplomer. Steklena plošča. Zrcalo.

V. razred.

Ovca. Slika ovce. Rogovi. Ovčje krzno. Različno ovčje usnje. Kosi sukna. Volna. Rokavica. Nogavica. Sir. Lojeva sveča. Klej. Strune.

Sova. Pegasta sova. Mala uharica. Velika uharica. Čuk. Gad. Trije gadi (v špiritu). Slika gadove glave. Okostnica belouške. Okostnica mačke. Kačji lev. Kita govedine. Modras, belouška, kobranka, smokulja, vož (v špiritu).

Žaba. Žaba, jajčeca, paglavci (v špiritu). Slika »Travnik«. Polž. Pajki, muhe in povodni mrčesi. Rega. Krastača.

Rjavi hrošč. Rjavi hrošč, ličinke, buba (v špiritu). Slika hrošča. Diagram rjavega hrošča. Šesterokotnik. Listi gozdnih dreves. Jež. Netopir. Jazbec.

Čebela. Čebela in njen razvoj v vseh štadijih (v špiritu). Različno satovje, vosek, med (preparat). Satovje. Slika čebele in satovja z ličinkami. Cvetni prah. Raznobarven vosek. Panj.

Človeško telo. Janskega slike: 1. Kostni in mišice. 2. Prebavila. 3. Dihala. 4. Čutila. Človeška okostnica. Kos